

СЕДАМДЕСЕТ ПЕТ ГОДИНА ПЕДАГОШКОГ МУЗЕЈА У БЕОГРАДУ

У југословенским земљама, тек при крају XIX века, формиране су посебне институције за прикупљање и презентацију наставних средстава, такозвани школски музеји. Од њих је најпре формиран у Београду 1896. године, у Љубљани две године касније, а у Загребу 1901. године.

Сем ова три школска музеја, који су се задржали до данашњих дана, у југословенским земљама и на Балкану ни један више није осниван.

О оснивању Школског музеја у Београду забележени су ови подаци.

Српско учитељско удружење на својој XIII учитељској скупштини, одржаној од 6—8. августа 1896. године у дворани Велике школе у Београду, поред извештаја о раду Удружења, београдски учитељ Димитрије Ј. Путниковић поднео је реферат „Шта могу учитељи учинити за наставна средства“. Реферат је сачињен на основу мишљења и искустава многих учитеља у Србији, присутних и на годишњој скупштини, тако да је једнодушно прихваћен „као праву ваљану и исправну“. У „допуну расправе“, годишња скупштина је усвојила одлуку, у којој се, поред осталог, у тач. 5. истиче: „Треба настојати да се што пре *оснује земаљски школски музеј у ком ће се прибирати и чувати наставна средства и све друго, што се тиче основне школе, што има педагошке и историјске вредности за школу и учитеља.* — На извођењу ове замисли нека ради Главни одбор Учитељског удружења“.¹

Исте године, Учитељско удружење је 24. новембра одржало свечаност „у згради Основне школе код Саборне цркве“ (данас основна школа „Браћа Рибар“ — прим. Б. А.) у Београду, у присуству тадашњег министра просвете Љубе Ковачевића, поводом стогодишњице рођења Јована Гавриловића, „бившег књижевног намесника, а

добротвора сирочади српских учитеља“². На тој свечаности је Димитрије Ј. Путниковић поднео извештај о реализовању Одлуке са XIII годишње скупштине и изнео замисао о уређењу школског музеја, његов циљ и задатке. Прихватањем извештаја, Главни одбор Учитељског удружења је тиме извршио одлуку XIII скупштине Удружења о оснивању школског музеја.

Почетак рада школског музеја

Да би помогао рад основног школског музеја, Главни одбор Учитељског удружења је одвојио 500 динара за почетак рада, именовавши за управника Димитрија Ј. Путниковића, истакнутог учитеља и писца школских уџбеника, који се највише и залагао за његово оснивање, и за његове помоћнике одредио Савку Радичевић и Срећка Стевановића, београдске учитеље. Истовремено, Главни одбор је прописао правилник за рад музеја. И после 75 година од оснивања овог музеја, неке одредбе тих правила су актуелне. На пример, чл. 2. који гласи: „Циљ је Школском музеју да српским учитељима и другим просветним радницима створи могућност, где би они упознали савремена и бивша наставна средства, као и све потребе за школе, ђаке и учитеље, и уопште савремено и прошло стање основне наставе у Српству и другим земљама, а, упознавајући их с тим, циљ је Школском музеју, да утиче на усавршавање, умножавање и ширење наставних средстава и уопште да утиче на напредак српских школа. У том циљу у Школском музеју ће се прибирати, чувати и посетиоцима на углед стављати наставна средства (поглавито за основну наставу), разноврсне потребе за школе, ђаке и учитеље, као и све оно, што има историјске вредности за познавање развитка српских школа“³.

Прва управа Музеја, са Димитријем Путниковићем на челу, одмах је приступила прикупљању предмета и грађе, пошто је претходно одредила све врсте збирки. У први мах Управа је одредила десет збирки, по којима ће се разврставати прикупљени предмети (наставна средства која су постојала и била употребљавана у настави; средства која су сами учитељи правили; слике, нацрти, планови и модели школски намештај; ђачки реквизити; ђачки радови; дечје играчке; уџбеници; записи о школама; описи школских обичаја и сл.)⁴

Поред обраћања учитељима у Србији, као сарадницима на прикупљању предмета и грађе, управа Музеја се обратила писмом министарствима просвете у Бечу, Берлину, Паризу, Брислу, Риму и Букурешту и замолила их да „пошаљу уџбенике својих основних и грађанских школа и главних наставних средстава, која се у њиховим школама употребљавају“⁵. У исто време, управа Музеја се ради прикупљања материјала из земаља на Словенском југу, обратила „црногорском и бугарском министарству просвете, а посебно и хрватској влади — одељење за богоштовање и наставу и босанској земаљској влади“ а преко Министарства спољних послова, да „набави и Музеју пошаље уџбенике српских школа у Турској Царевини“, што је Министарство радо учинило“. Из Извештаја Школског музеја у Београду за 1896—1898. године⁶ види се да „Хрватска влада — одељење за богоштовање и наставу — већ је послала све уџбенике својих основних и грађанских школа“ и да је Хрватски педагошки књижевни збор обећао да ће послати „слике својих заслужних писаца и радника на просветном пољу.“

Као своју прву помоћ за отпочињање рада Музеја Министарство просвете Србије дало је 600 динара, Љуба Ковачевић, тадашњи министар просвете, 50 динара. Управа рударског одељења у Србији поклонила је збирку минерала, док су многе тадашње фабрике и радионице уступиле Музеју разне своје производе који имају примену у школама.

Од прикупљених новчаних прилога у укупном износу од 1.106 динара, Управа музеја је купила намештај и разна учила и збирке. Пошто је Музеј првих дана свог оснивања био смештен „у једној собици основне школе на Западном Врачару“ која је одмах била препуњена музејским материјалом и била „управо пре какав магацин ствари, него школски музеј“, то је управа Музеја већ на XV скупштини Учитељског

Димитрије Ј. Путниковић
оснивач и први управник школског музеја

Dimitrije J. Putniković
Fondateur et premier directeur du musée scolaire

удружења поставила питање простора и тражила хитно решење новог смештаја. Нова локација Музеја је одређена после одржане XV годишње скупштине Учитељског удружења у згради „основне школе на Дунавском крају“, у којој су додељене две собе за смештај и распоред ствари, тако „да су посетиоци увек могли све прегледати“⁷. Међутим, ни ту се Музеј није дуго задржао. Пресељен је после неколико година у школску зграду на Источном Врачару.

Пораст музејских фондова и прва изложба

Интересовање за Музеј, за обогаћивање његових музејских фондова стално је расло, поред осталог, и зато што је неуморни управник Димитрије Ј. Путниковић од првих дана инсистирао на сталном прибављању нових предмета и грађе. Од првих деведесет приложника, приликом оснивања Музеја и током прве четири године, односно у 1900. години, број приложника и набављених предмета се удесетостручио, тако да у то време Школски музеј има 2.868 књига,

Јован Телебаковић, управник школског музеја од 1925—1933. године

Jovan Telebaković, directeur du Musée scolaire de 1925—1933

720 комада слика и мапа, 1.213 разних наставних средстава, 230 комада школских потреба, 1.811 ђачких и учитељских радова.

Прва изложба била је приређена у згради основне школе на Западном Врачару у две учионице и ходнику. Свечаном отварању, на дан 3. августа 1898. године, присуствовали су многи тадашњи јавни и културни радници Београда и Србије: Љуба Ковачевић, професор Велике школе, који је био министар просвете у време оснивања Музеја, Н. Стевановић, председник Београдске општине, Ст. Ловчевић, начелник Министарства просвете, Јован Миодраговић, референт за основну наставу, Живан Живановић, државни саветник, и многи други, поред двеста учитеља и учитељица из Београда и унутрашњости Србије (затечених на XV годишњој скупштини Учитељског удружења).

У првим годинама рада Школски музеј преузима посредничку улогу у снабдевању школа наставним средствима и училима. Колико је у томе успео, недостају подаци. Управа Музеја се у погледу материјалне подршке у прво време углавном ослањала

на Главни одбор Учитељског удружења као свог оснивача. Но, управе су се смењивале и неке од њих нису поклањале довољно пажње овој установи. Због тога је, после једног мањег пожара у просторијама Музеја, у згради основне школе на Источном Врачару, почетком 1906. године, управник Путниковић поднео оставку.

Стање Музеја до 1960. године

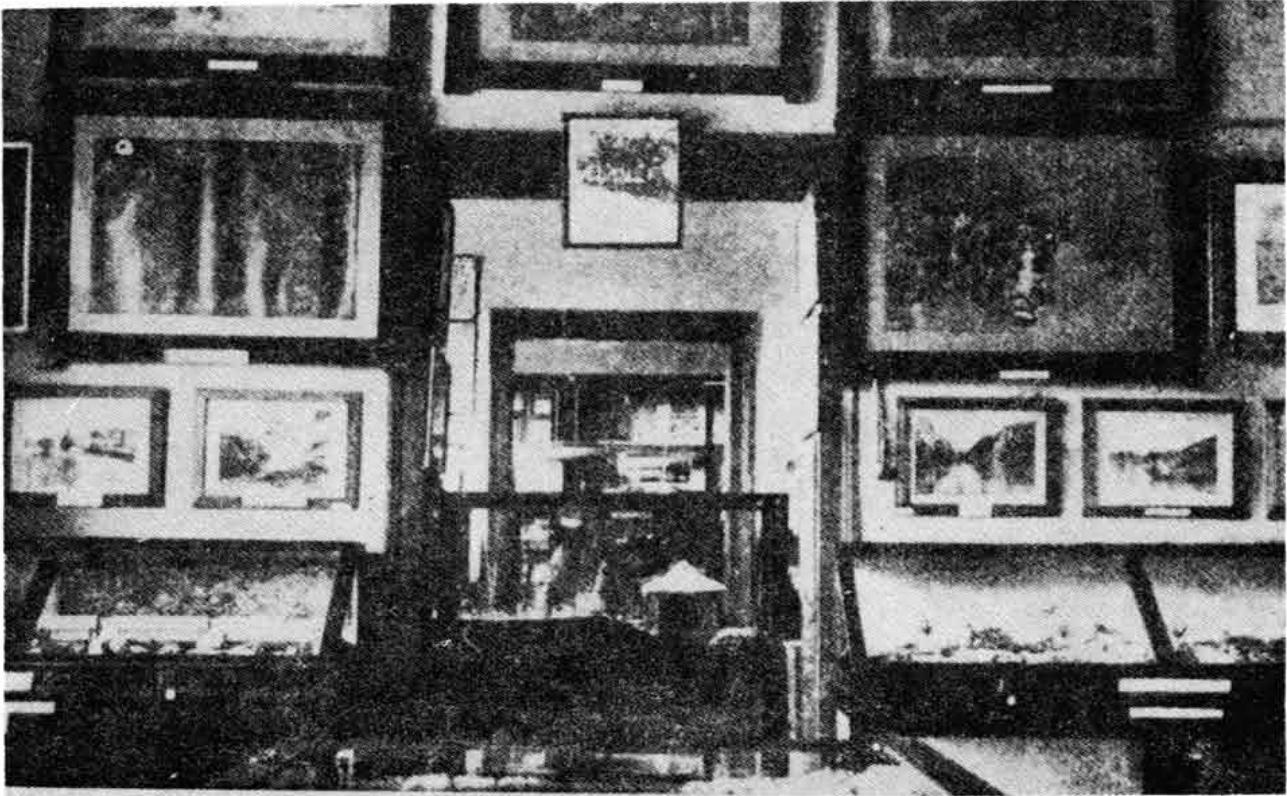
Првих десет година рада, током којих је управник Димитрије Ј. Путниковић сву своју пажњу, љубав и умешност посветио развоју Музеја, означавају период његовог успона, и поред тешкоће око смештаја. Путниковић је, по налазу комисије Главног одбора Учитељског удружења, „поред пожара“, у којем је изгорело или нестале 69 књига, оставио за собом у Музеју 3.449 „комада књига“ и осталих музејских предмета. После његовог одласка, управе се смењују али ни једна не успева да Музеј одржи на нивоу који је он постигао. Покушај Главног одбора Учитељског удружења с његовим поновним враћањем за управника 1908. године, није успео, јер је Путниковић поново дао оставку на чланство у управи Музеја. Те, 1908. године, Музеј је пресељен „у школу код Саборне Цркве“, али ни те просторије нису одговарале његовим потребама.

После неколико година, на заузимање учитеља из Крњева Јована Телебаковића и по његовом нацрту, приређена је 1912. године велика земаљска изложба са материјалима из Школског музеја, али не „у школи код Саборне цркве“, већ „у основној школи на Савинцу“.

У 1913. години, после изградње Учитељског дома у Катићевој улици (код бивше Астрономије — прим. Б. А.), Главни одбор Учитељског удружења доделио је Школском музеју неколико просторија у самом Дому.

У току првог светског рата, Музеј је „пропао“.⁸ На његовој обнови, после завршетка рата, највише је урадио Јован Телебаковић, сада учитељ београдски (управник од 1925—1933), чијом је заслугом приређена прва послератна изложба школских учила, за време учитељске скупштине — повереништва Београда, у месецу јулу 1925. године, у просторијама Учитељског дома.

Одласком Јована Телебаковића из Музеја настаје стагнација. Управници су се мењали, али ни један није био тако заузимљив и заинтересован да се Музеј даље развија. Напротив, њиховом немарношћу,

Један део школског музеја у Учитељском дому 1933. године

Une partie du musée scolaire dans le bâtiment de l'association des instituteurs — 1933

затим честим мењањем оснивача (прво Југословенско учитељско удружење, затим Министарство просвете Краљевине Југославије, потом Учитељско удружење — Секција за Београд итд.), Музеј је само вегетирао и губио своју намену, коју су му, својим радом, омогућили Путниковић и Телебаковић.

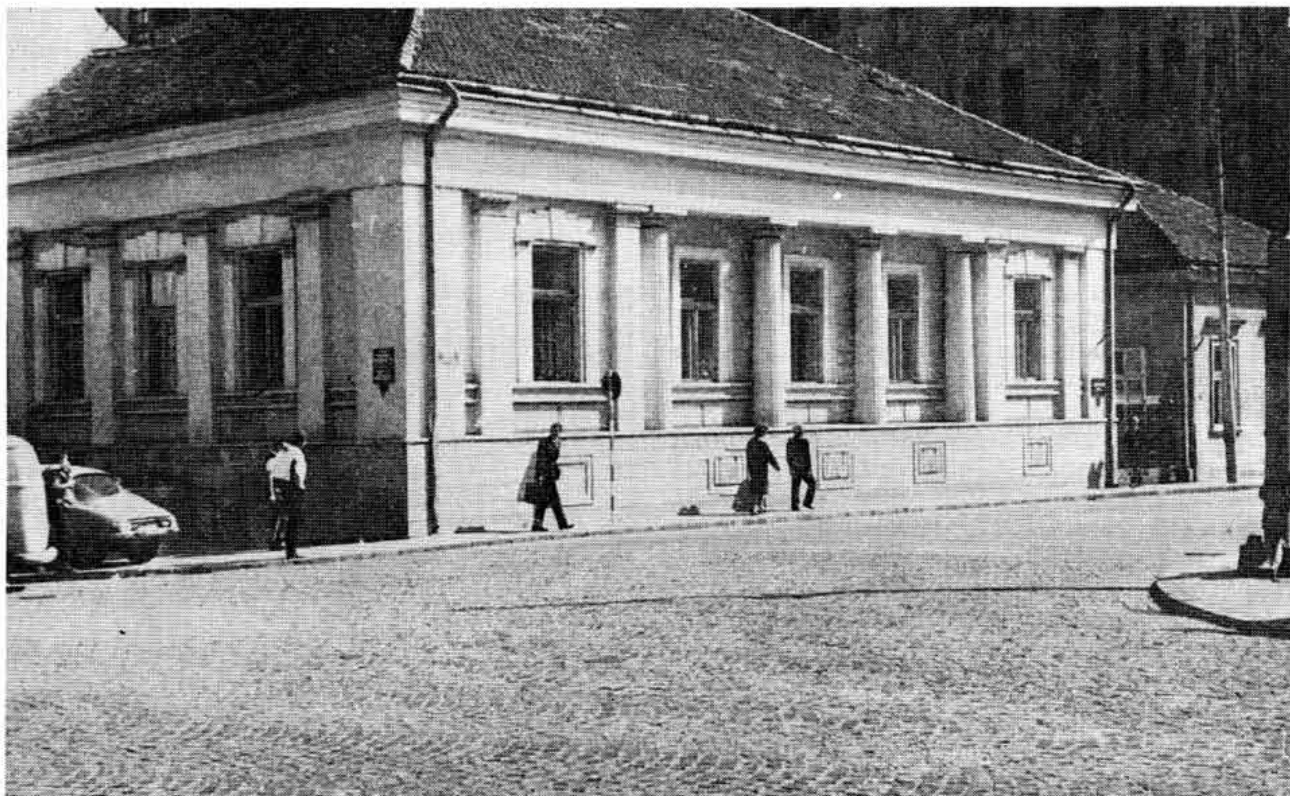
У том периоду, 1937. године, Музеј је из Учитељског дома пресељен у једну учioniцу основне школе на Источном Врачару (данас основна школа „Свети Сава“ — прим. Б. А.), одакле, после рушења ове зграде, бива пресељен делом у основну школу на Теразијама (касније бив. основна школа „Жарко Зрењанин“ — прим. Б. А.), а делом у Другу мушку гимназију у Македонској улици (на месту данашње зграде НИП „Политика“ — прим. Б. А.). Током другог светског рата, у овим зградама била је смештена окупаторска војска и од музејског материјала готово је све разнесено и уништено⁹.

После ослобођења, „нешто намештаја и предмета“ преосталих из Школског музеја, пребачено је у једну приземну просторију основне школе „Свети Сава“ и Музеј је, као такав, поверен управи школе. Међутим,

Повереништво за просвету града Београда издваја Музеј из састава школе и поверава једном учитељу да се о њему стара. Од 1947. године, Музеј као самостална установа почиње да добија средства, прво 50.000 динара у 1947. години, а у 1948. и 1949. по 80.000 динара. Већ у 1952. години буџет Музеја се повећава на 160.000 динара, а 1957. године буџет се пење на 1,718.000 динара¹⁰. У њему годинама ради Драгослав Бошковић, учитељ, који се стара о изради учила и одржавању наставних средстава која сам израђује у приземним просторијама посебне зграде, у дворишту основне школе „Свети Сава“. У 1956. години, Народни одбор среза Београд потврђује Статут Школског музеја. Од 1957. године, број радника у Музеју се повећава, прво с хонорарним рачуновођом, затим са још једним учитељем, Богданом Шарановићем, који интензивно прикупља предмете и грађу за Музеј. Већ у 1959. години, у Музеју ради неколико стручњака.

Реорганизација Музеја

Почетком 1960. године, Савет за културу Народног одбора града Београда дао је сагласност на нови Статут Музеја који је

Зграда реалке у Узун Мирковој улици број 14, у Београду у којој је од 1969. године смештен Педагошки музеј

Le bâtiment de la «Realka» dans la rue Uzun Mirkova 14, à Belgrade. C'est là que fut aménagé le Musée pédagogique en 1969

израдио тадашњи управник Светислав Ивановић, педагог. По новом Статуту, дотадашњи назив Школски музеј промењен је у Педагошки музеј, с мотивацијом да се овим називом свеобухватније третирају музеолошки проблеми у области образовања и васпитања, односно да школе нису једине институције које се овим проблемима баве и да Музеј у својој делатности обухвата све видове образовања и васпитања (у школи, радној организацији, народним и радничким универзитетима, домовима културе и др.).

Исте године је у просторијама основне школе „Буро Салај“ приређена већа изложба „Савремено основно школство Београда“, коју је Музеј припремио заједно са Секретаријатом за просвету и културу НО града Београда.

Следеће године је у просторијама Музеја који је неколико година раније проширен и на просторије првог спрата исте зграде, уз стручну сарадњу Рада Миловановића, предавача Филозофског факултета у пензији, приређена тематска изложба „Изборбе за социјалистичку школу“.

Иако је промењен Статут Музеја и његово име, до реализације промена предвиђених у њему није дошло због одласка из Музеја тадашњег управника и неактивности осталих радника који су остали у њему.

На инсистирање тадашњег Савета Музеја, са председником Богољубом Прокићем на челу, да се приступи темељној реорганизацији рада у Музеју и изврши избор новог управника, Скупштина града Београда је, почетком 1962. године, за управника поставила Боривоја Аксентијевића, педагога, тадашњег начелника Одељења за просвету и културу општине Савски Венац.

У тој, 1962. години и у следећој — 1963. години, извршене су темељите промене у раду Музеја. Сви затечени радници Музеја престали су на разне начине да раде: одласком у пензију, преласком на друге дужности или на други начин, и поступно су долазили нови радници. Критеријум за избор нових стручних радника је пооштрен: од свих се тражила висока стручна спрема и познавање школске, просветне и педагошке проблематике.

У истом времену израђена је и прихваћена нова концепција Педагошког музеја, извршен је избор конкурсом нових стручњака — педагога: Срећка Ђунковића, Радмиле Аћимовић, књижничара Милене Марковић, касније Јелице Поповић, ликовног педагога и Раденка Јанковића, педагога. Остало стручно-техничко и помоћно особље, паралелно са овим променама, је у целини измењено и ново изабрано. Тих година су и просторије у приземљу зграде адаптиране за тематске изложбе а радне просторије и депо су снабдевене инвентаром за смештај збирки. Стара изложба је демонтирана и као застарела уступљена основним школама. Приступило се интензивном прикупљању предмета и грађе: од уџбеничке и приручне педагошке литературе, до разних тродимензионалних предмета. Извршено је прегруписавање збирки и основи су сектори рада на прикупљању збирки уџбеничке и педагошке литературе, збирке материјалне базе школа, збирке школског архива и просветне документације, збирке Галерије дечјег ликовног стваралаштва (основане 1963. у просторијама Амама кнеза Милоша у Гепратовој улици бр. 12). Иако Музеј у то време има само приземље и спрат са 202 м² простора; рационалним коришћењем ентеријера у изложбеним просторијама (104 м²) и изградњом уређаја за смештај депоа у радним просторијама — вишеструко су повећани фондови свих врста музејских збирки и омогућено смењивање тематских изложби, по неколико пута у току године. Интензивније се приступило и издавачкој делатности. Успостављена је чврста веза са педагошким, просветним, школским и културним установама у Београду, у унутрашњости земље и иностранству. Међутим, што се више гомилало предмета у збиркама, тим је простор био све тескобнији, па је већ од 1965. године започета акција на пресељењу Музеја у погодније просторије, са више употребљивог простора. После неколико година, средином 1969. године, Скупштина града Београда уступила је Педагошком музеју просторије у зградама бивше Реалке, у Узун Мирковој број 14.

Проширивање музејске делатности

Године 1966. и 1969. постављени су следећи задаци Музеја, којима се проширује и наглашава музеолошка делатност:

1. Да проучава историју школства, просвете и развој педагошке мисли у СР Србији, користећи све непосредне и посредне изворе обавештења.

ПЕДАГОГИЧНО - МЕТОДИЧНО

НАСТАВНИЦИ

УЧИТЕЉ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Списао

Др. Милованъ Спасић

Начал. П. Просвѣш., редовный Членъ Дружтва Срб. и Членъ Школске Комисіе.

Прегледала и одобрила Школска Комисіа

ДРУГИ ПУТЬ СЪ ПОПРАВКАМА ПЕЧАТАНО.

ЦЕНА € 5 ГРОША.

БЕОГРАДЪ.

У Правителственој књижници

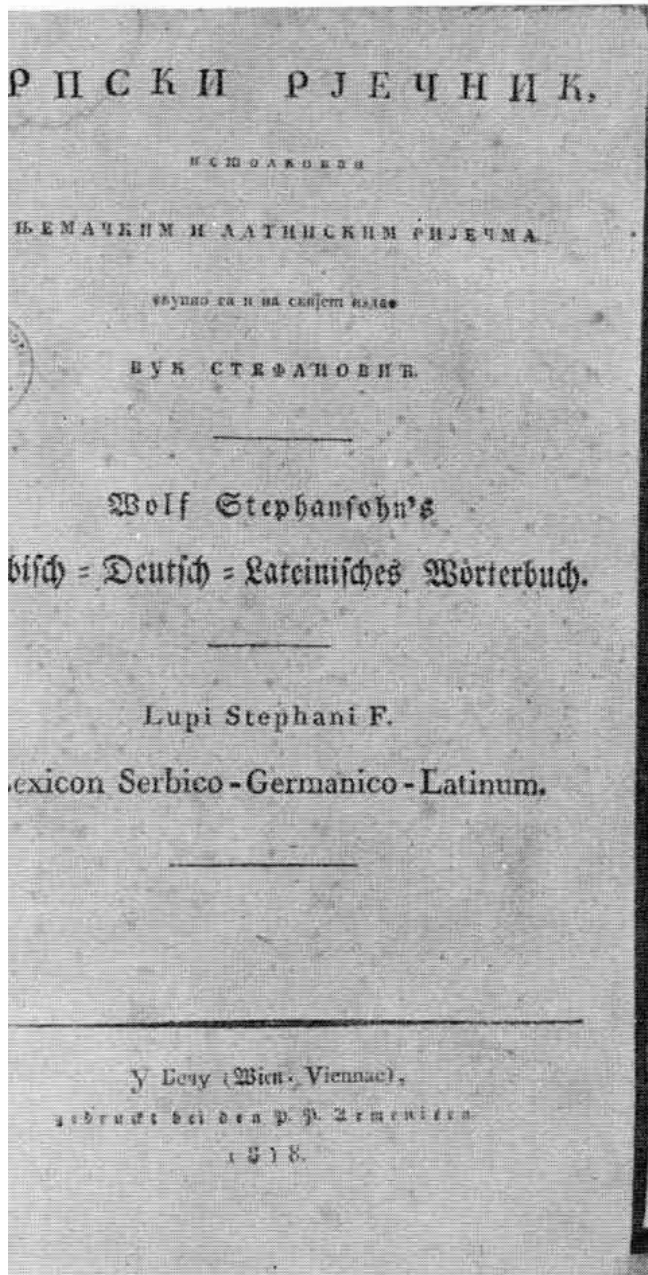
1859.

Из збирке Педагошког музеја

De la collection du Musée pédagogique

2. Да систематски сакупља, обрађује и чува грађу са свог подручја: збирке, материјале основних школа и одговарајућих просветних установа, документацију о њиховом развоју и деловању, уџбеничку и педагошку литературу и одговарајућу периодику;

3. Да резултате проучавања и сакупљања објављује и популарише: организовањем сталне и повремених изложби, издавањем

Из збирке педагошке и уџбеничке литературе
Педагошког музеја

*Exemplaires de la littérature pédagogique et
des manuels du Musée pédagogique*

стручних каталога и других публикација,
коришћењем штампе, радија и телевизије,
одржавањем предавања, семинара и слич-
них облика рада.

Фондови, збирке и колекције

Музејски материјал је прибављен пу-
тем откупа, поклона и разменом. У циљу
проналажења материјала, поред сталног,

истраживања у Београду и његовој око-
лини, кустоси Музеја су обилазили школе,
друге установе и појединце у унутрашњо-
сти Републике Србије (Топлица, Јабланица,
Пуста Река, источна Србија, Банат, Срем,
Западна Србија и др.)), одакле су, са више
или мање успеха, прибављали предмете
и грађу. Поред прикупљања предмета из
свих периода развоја школа и просвете,
нарочита пажња је обраћена на XIX век
и прве деценије овог века. Вршен је откуп
и савремених наставних средстава, чија је
примена у школи евидентна. Трагање за
материјалом све се више усмерава у прав-
цу комплетирања збирки, фондова и ко-
лекција наставних средстава по предме-
тима — школских, наставничких, и ђачких
реквизита; архивске школске и просветне
документације; педагошке и уџбеничке ли-
тературе и периодике; ђачких и наставнич-
ких радова и свих предмета; досијеа истак-
нутих педагога и просветних радника и сл.

Готово половина прибављених предмета
су поклони. Заоставштине неких истакну-
тих педагога и просветних радника налазе
се у збиркама и досијеима Музеја. Поред
затечене заоставштине педагога Јована Ми-
одраговића, Војислава Бакића, писца уџбе-
ника Стеве Чутурила и других, прибављена
је документација о педагошкој делатности
Воје Младеновића, Јована П. Јовановића,
Михајла Јовића, Димитрија Путниковића и
других. Целокупна делатност Главног од-
бора Југословенског учитељског удружења
у периоду између два рата, нарочито у ин-
тервалу када је Иван Димник био председ-
ник Удружења, сачувана је у Музеју, бла-
годарећи његовом поклону. Музеј бележи
више десетина просветних и културних ус-
танова у Београду и унутрашњости Србије
и више стотина појединаца, такође из Бео-
града и унутрашњости као дародаваца
Музеја било у књигама од значаја за Му-
зеј, било у архивској документацији или
других музејских предмета.

Као ретко завештање Музеју овде исти-
чемо фонд Драгутина Драгише Михајло-
вића, учитеља, формиран уплатама њего-
вих пријатеља, ученика и поштовалаца са
износом преко 10.000 нових динара, која
се сума стално повећава. Правилима фонда
је регулисано да се од камате на уложена
средства могу штампати материјали о раду
напредног учитељског покрета између два
рата.

Завод за издавање уџбеника СР Србије,
одлуком свог Управног одбора, већ више
година бесплатно уступа Музеју сва своја

издања. Повремено, то чине и друге издавачке куће за она издања која су од значаја за уџбенике и педагошку збирку.

Размену публикација Музеј врши са школама, просветним и културним установама у Београду, у унутрашњости Републике и местима у другим републикама наше земље. Пошто Музеј располаже са

школском музеју у Загребу, на бази размене, уступљено 65 књига. Зборник за историју школства и просвете, Музеј шаље у 32 националне и педагошке библиотеке у иностранству.

Крајем 1971. године, Музеј располаже са 35.590 регистрованих музеолошких јединица. Раритетних предмета — издатих, ко-

Детаљ са изложбе „Школе и просвета у Србији — средњи век“ 1965

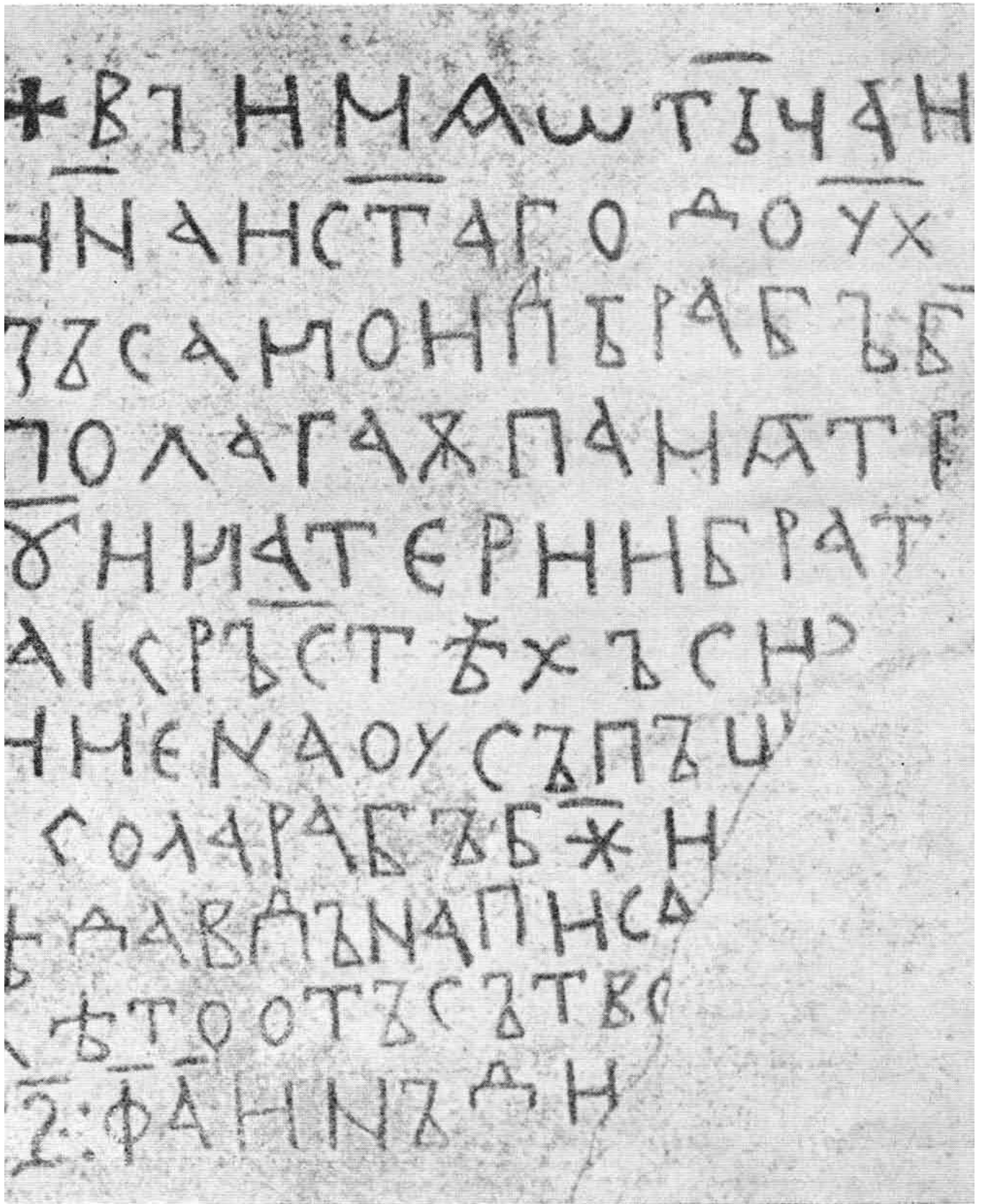
Détail de l'exposition «Les écoles et l'enseignement en Serbie au Moyen Age», 1965

трећим и више примерака разних књига и периодике, од којих формира резервни фонд, то из овог фонда бесплатно или уз размену уступа појединим школама и установама те књиге. Тако, на пример, Музеј је бесплатно уступио Покрајинском архиву у Приштини 3.321 књигу и 471 годиште часописа (у циљу стварања збирки за оснивање Педагошког музеја у Покрајини), основној школи „Стеван Синђелић“ у Београду 215 књига и др., док је Хрватском

ришћених или направљених пре 1869. године, има више стотина.

Проучавање историје школства и просвете и изложбена делатност

С обзиром на чињеницу да Музеј не располаже одговарајућим простором за сталну поставку, приступило се хронолошкој разradi историје школства и просвете у Србији, почев од прве појаве писмености

Из збирке Педагошког музеја: најстарији текст ћирилице написан 933 године

De la collection du Musée pédagogique: texte le plus ancien en cyrillique de l'année 933

у IX веку, до данас, и то у етапама: прво је проучен, прикупљен и презентирани материјал за средњи век (IX—XVII век) у 1965. години, затим XVIII — у 1966. години и најзад XIX век — у 1970/71. години. Ове три остварене изложбе, као и материјали који су у току проучавања и прикупљања за прве деценије XX века, служе као подлога за сталну поставку када за то просторно буду створени повољни услови. Паралелно с приказивањем комплетних историјских целина настанка и развоја образовања у Србији, проучаване су и изложене поједине тематске целине историјског карактера, као што су изложбе: „Наука и настава хемије код нас у XIX веку“ (1963), „Школе у Београду пре 100 година“ (1967), „Школске зграде Београда“ (1963), „Буквар и букварска настава код Срба“ (1964) и др. Предмети и грађа са ових тематских изложби такође служе као потенцијални материјал за сталну поставку.

Овом историјском прилазу проучавања и представљања нашег просветног, школског и културног наслеђа које, као тематске целине, имају одређен значај за сталну поставку, прикључују се и још неке тематске изложбе из наше новије прошлости, као што су: „Школа и револуција — Србија 1941—1945“ (1964), „Напредни учитељски покрет између два рата“ (1967), „Просветни радници и школска омладина у народно-ослободилачкој борби“ (1971) и др.

Поред обраде и излагања историографске тематике нашег просветног и школског наслеђа, као примарног задатка Музеја, обухваћена су још два правца изложбене делатности од интереса и значаја за кориснике Музеја, и то: проучавање и излагање тематских целина из компаративне педагогије и појединих тема из савременог школства код нас.

Из компаративне педагогије остварене су изложбе: „Јан Амос Коменски — живот и дело“ (1968), у сарадњи с Музејом Коменског у Прагу, Хравстким школским музејом у Загребу и Словеначким школским музејом у Љубљани: „Лењин о образовању и васпитању“ (1970, поводом 100-годишњице рођења) и „Жан Жак Русо живот и дело“ (1970).

Из савремене тематике остварене су изложбе: „Наставна средства — радови наставника и ученика“ (1964), „Ликовно васпитање у основној школи“ (1970), „Савремена наставна средства“ (1967 и 1969/70), „Позитивна естетика“ (1967, у сарадњи са Центром за позитивну естетику у Брислу), „Избор занимања пред упис у београдске

средње школе“ (1969), „Деца у саобраћају и саобраћајно васпитање“ (1968) и др.

У Галерији дечјег ликовног стваралаштва — Амаму кнеза Милоша, од 1963—1971. године приказано је 86 мањих тематских изложби из ликовног стваралаштва ученика основних школа у Београду, у унутрашњости земље или иностранства.

Покретне изложбе

Један од врло развијених видова делатности Музеја од 1965. године и даље су његове покретне изложбе, с којима обилази разне пунктове, пре свега школе свих врста у Београду, затим музеје, радничке, народни универзитет, културне центре у многим местима Србије, а потом, на бази размене, и школске музеје у Љубљани и Загребу. Поред обиласка преко 150 школа у Београду са покретним изложбама, Музеј је приредио разне изложбе у Приштини (у Дому омладине), Новом Саду (у организацији Музеја града у Петроварадинској тврђави изложбе: „Школе у средњем веку у Србији“ и организацији Музеја револуције у многим школама и центрима Војводине са изложбом „Школа и револуција“), Ковину, Ивањици, Краљеву, Крагујевцу, Титовом Ужицу, Шапцу и другим местима.

У периоду од 1962. до краја 1971. године укупно је приређено 118 мањих и већих изложби. Од тога броја, 32 изложбе су приређене у изложбеним просторијама Музеја, док су 86 мање тематске изложбе приказане у Галерији дечјег ликовног стваралаштва у Амаму кнеза Милоша. Од приказане 32 изложбе у музејским просторијама ван Галерије, 18 су већег обима и са историјским садржајем из области образовања, школства и просвете.

С обзиром на интересовање школа и других просветних установа, седам изложби је прерађено у покретне које су обишле више од 180 пунктова у Београду и унутрашњости земље

Све ове изложбе, од 1962—1971. године, посетило је: 273.619 ученика, 14.091 студент и 68.571 осталих — укупно 356.281. Од тог броја, на Београд долази 269.369 посетилаца, а преостали број од 86.912 односи се на 79.205 посетилаца из унутрашњости Србије и 7.702 посетилаца из Загреба и Љубљане.

У истом периоду, Музеј је непосредно или у сарадњи са заинтересованим радним организацијама, био иницијатор и реализатор јубилеја, прослава, у виду пригодних изложби, академија, као што су одржани меморијали посвећени ветеранима напред-

ног учитељског покрета Драгутину Прокићу (у Доњој Шаторњи), Драгиши Михајловићу (у Крагујевцу), Милошу Б. Јанковићу (у Београду) — поводом 80. годишњице рођења; Јовану Миодраговићу (у Станишцима) — поводом 100. годишњице рођења и др.

зејских предмета и грађе, поменутих у претходном излагању, чини издавачка делатност, којој је такође поклоњена пуна пажња.

У издавачкој делатности, колектив Музеја се оријентисао у три паралелна правца: на издавање каталога и приручника

Са отварања изложбе „Лењин о образовању и васпитању“ 1970. године

L'inauguration de l'exposition «Lenjin sur l'éducation et l'instruction», en 1970

На изложбама и посебним скуповима одржано је од 1962—1971 године 1.235 разних предавања, панел-дискусија, стручних састанака са тематиком из музеолошке делатности, на којима је учествовало преко 55.000 посетилаца. Око 3.000 ученика, студената и грађана користило је збирке Музеја за израду семинарских, дипломских, магистарских и других радова.

Издавачка делатност

Једну од значајних компоненти на приказивању, проучавању и презентацији му-

који су пратили изложбене приредбе, на издавање Зборника за историју школства и просвете у заједници са Хрватским школским музејом у Загребу и Словеначким школским музејом у Љубљани и на издавање пригодних публикација којима су обележавани поједини значајнији моменти из целокупне делатности Музеја.

Зборник за историју школства и просвете, једина је едиција те врсте у Југославији, у којој се објављују радови о делатности Музеја и са подручја историје педагогије, развоја школства. До сада је, почев од 1963. године, изашло пет томова на више од 1.500

страна, са више десетина сарадника и преко 100 мањих и већих радова. Главни уредник Зборника је др Драгутин Франковић, одговорни уредник Бранко Плеша, а уређивачки одбор: Боривоје Аксентијевић, Франце Останек и др Михајло Огризовић.

Прва два тома Зборника штампана су путем заједничког учешћа Музеја издавача, а остала три тома уз финансијску подршку фондова за научни рад Републике Србије и Републике Хрватске, односно Фонда Савезног Савета за координацију научних делатности.

Од пригодних публикација у издању Музеја објављена је монографија „Седам деценија Педагошког музеја у Београду“ од Боривоја Аксентијевића, поводом јубилеја

установе, а припремљена је за штампу монографија „Београдске основне школе у социјалистичкој изградњи“, рад колектива аутора, унутрашњих и спољних сарадника Музеја.

На крају овог прегледа делатности Музеја, уместо закључка могле би се поновити речи др Богољуба Прокића¹¹, поводом седамдесет пет година рада Педагошког музеја у Београду: „Његово разгарање и даље осавремењивање уствари тек предстоји, јер Музеј је, најзад после 17 сеоба и подстанарског статуса само у једној или једва у неколико соба, добио пре две године своју зграду, површине преко 800 м², на чијој се реконструкцији и адаптацији за савремену музеолошку поставку и функцију сада ради“.

НАПОМЕНЕ

¹ „Учитель“, педагошко књижевни лист, Београд, 1896/97, св. 2, стр. 125—126.

² Исто, стр. 279—289. Српско учитељско удружење је 1893. године подигло спомен-бисту Јовану Гавриловићу на Калемегдану, рад вајара Петра Убавкића, која и данас постоји.

³ Школски музеј у Београду, Извештај за 1896—1898. годину, стр. 11—12. саставио Д. Ј. Путниковић.

⁴ Исто, стр. 5.

⁵ Исто, стр. 5.

⁶ Исто, стр. 5.

⁷ Овде, и даље, даје се скраћена верзија историјата Школског музеја из Монографије „Седам деценија Педагошког музеја у Београду“, од Боривоја Аксентијевића, издање Педагошког музеја, Београд, 1967. година.

⁸ „Учитель“, орган ЈУУ, 1932, бр. 2, стр. 240.

⁹ „Просветни преглед“, лист просветних радника НР Србије, бр. 9, од 28. II 1957. године, стр. 5.

¹⁰ Исто, стр. 5.

¹¹ „Просветни преглед“ број 5, од 8. XII 1971. године (чланак „Значајни успеси“).

SOIXANTE DIX ANS DU MUSÉE PÉDAGOGIQUE DE BELGRADE

Borivoje Aksentijević

L'association serbe des instituteurs avait donnée l'initiative à la XIIIème réunion annuelle du 6 au 8 août 1896 pour la fondation d'un musée scolaire national. Le Comité principal de cette association élabore le statut du Musée le 24 nov. de la même année et nomme Dimitrije J. Putniković premier directeur de cette institution (de 1896 à 1906). Celui-ci procède immédiatement au rassemblement d'objets et de matériel pour le musée scolaire. Le nouveau directeur s'adresse aux ministères de l'instruction à Vienne, Berlin, Paris, Bruxelles, Rome et Bucarest leur demandant de lui envoyer des manuels et des livres scolaires; les institutions du pays et des citoyens

procurent des objets pour le musée et font des dons en argent. Le Musée demande de l'aide aux pays slaves du Sud; aux ministères de l'enseignement monténégrin et bulgare, aux gouvernements croate et bosniaque. Le gouvernement Croate, le «département pour l'enseignement et le catéchisme envoya bientôt les livres et manuels en usage dans les écoles primaires et les lycées».

La première exposition de matériel scolaire, de livres et de manuels, fut ouverte le 3 août 1898 dans le bâtiment de l'école primaire du Quartier Zapadni Vračar.

Dès son début le Musée est aux prises avec les problèmes d'aménagement et de logement. Il déménage souvent; tout d'abord il s'installe dans le bâtiment de l'école du Quartier danubien puis dans celui de l'école du Quartier de Vračar — est et ainsi de suite. En 1913 le Musée est installé dans le bâtiment de l'association des instituteurs nouvellement construit. En 1912 grâce aux efforts déployés par l'instituteur Jovan Telemeković une grande exposition fut organisée dans le bâtiment «de l'école primaire de Savinac».

Le Musée fut détruit au cours de la première guerre mondiale et ce n'est qu'en 1925 qu'il fut reconstitué grâce à l'initiative de Jovan Telemeković (directeur du Musée de 1925 à 1933) Des expositions furent organisées au cours de cette première période de l'après-guerre.

Au cours de la deuxième guerre mondiale le Musée subit de graves dommages. Une quantité de matériel et d'objets divers fut dispersée dans différentes écoles de Belgrade. «Quelques meubles et quelques objets», restés du Musée scolaire d'avant-guerre, furent placés dans un bâtiment de l'école primaire «S' Sava» et ce musée reconstitué fut confié à la direction de l'école. C'est à partir de 1947 que le Comité du peuple de Belgrade déclare que le Musée est une institution indépendante et des moyens financiers lui sont accordés. Cependant le Musée végète pendant 17 ans; à partir de 1950 il obtient un nouveau statut et s'appelle à présent le Musée Pédagogique. En cette année-là une importante exposition est organisée celle de «l'Enseignement scolaire primaire moderne de Belgrade».

De 1962 jusqu'au 75ème anniversaire de son existence le Musée est dirigé par Borivoje Akentijević pédagogue qui travaille depuis de longues années dans le domaine de l'enseignement. Au cours de cette période le Musée a été réorganisé, des cadres d'experts et qualifiés ont été choisis, le statut a été fixé, la reconstruction des locaux d'exposition situés dans la rue Avalska No 10 a été effectuée, l'action de rassembler les objets et le matériel pour les nouveaux locaux s'est accrue et ce matériel a été classifié pour les expositions et le placement permanent.

L'historique des institutions scolaires en Serbie est étudiée selon la nouvelle conception muséologique et ce du IXème au XIXème siècle, on traite les thèmes de l'histoire plus récente, en particulier de la NOB (lutte pour la libéra-

tion nationale) et on étudie les thèmes de la pédagogie comparative et de l'enseignement moderne. Des 8000 volumes et 500 travaux environ il y eut dix ans après (1962 — 1971), 35.590 exemplaires dont plusieurs centaines constituaient des raretés.

Pendant cette même période 118 expositions à thèmes furent organisées dont 32 dans le bâtiment du Musée et les autres dans la Galerie des Beaux Arts des Jeunes. En plus sept expositions furent organisées en expositions ambulantes afin de visiter les villes en province et différentes écoles à Belgrade même. Toutes ces expositions furent vues par 273.619 élèves, 14.091 étudiants et 68.571 autres personnes, 356.281 au total. Parmi les expositions plus importantes nous mentionnons: Les abacédaires et l'enseignement au Moyen âge, au XVIIIème siècle, au XIXème siècle, l'école et la révolution — Serbie 1941 — 1945, Jan Amos Komenski, sa vie et son oeuvre, Lenine et l'éducation et l'instruction, Matériel scolaire d'enseignement, travaux d'instituteurs et d'élèves, Matériel scolaire moderne pour l'enseignement, Choix de carrière avant l'inscription dans les écoles secondaires de Belgrade, Préparation des enfants pour la circulation en ville, etc.

Cette période est caractéristique aussi à cause de nombreuses conférences, cours et débats organisés (plus de 1200); les différents services des musées furent utilisés par plus de 3000 personnes. Dans le domaine de l'édition plus de 15 publications — catalogues, furent publiés. En coopération avec les musées scolaires de Croatie et de Sloénie à Zagreb et à Ljubljana 5 tomes de travaux sur l'historique des écoles et de l'enseignement furent édités. On institua le contact et la coopération avec de nombreuses écoles et institutions scolaires du pays et de l'étranger.

Vers le milieu de l'année 1969 le Musée Pédagogique est transféré dans le bâtiment de l'ancien lycée Realka situé dans la rue Uzun Mirkova 14. Pour la première fois le Musée n'est plus un locataire et obtient des locaux propices à son activité indépendante et son libre développement. Le bâtiment est en train d'être reconstruit et adapté. Ces travaux une fois terminés, les conditions nécessaires seront créées pour l'exposition permanente sur le développement scolaire et de l'enseignement en Serbie, depuis le début de l'instruction (datant du IXème siècle) jusqu'à la fin de la première guerre mondiale en 1918.

